

Asia: VN/23361/2025

**Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle
Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan
koulutusjärjestelmän uudistamisesta**

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriölle

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Rikosseuraamuslaitoksen organisaation ja rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamisesta

Viite: Lausuntopyyntö 18.2.2026, diaarinumero-VN/23361/2025

1 Johdanto

OAJ kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua näkemyksensä luonnoksesta hallituksen esitykseksi, jolla muutettaisiin Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiota ja rikosseuraamuslaitoksen koulutusjärjestelmää. OAJ keskittyy lausunnossaan rikosseuraamusalan koulutusta sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskusta koskeviin ehdotuksiin. OAJ ilmaisee huolensa esityksen puutteellisista vaikutusarvioinnista ja perusteluista sekä kielteisistä vaikutuksista rikosseuraamusalan koulutuksen laatuun, houkuttelevuuteen sekä henkilöstön riittävyyteen tulevaisuudessa.

2 Uudistuksen tavoitteet

Esitysluonnoksen taustalla on todettu huoli henkilöstön riittävydestä suhteessa hallituskauden kriminaalipoliittisista päätöksistä johtuvaan kasvavaan vankimäärään. Vuonna 2022 julkaistussa oikeudenhoidon selonteossa (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:67) arvioitiin Rikosseuraamuslaitoksen tarvitsevan yhteensä 400 henkilötyövuoden lisäresurssia vuoteen 2027 mennessä.

Nyt ehdotetussa uudistuksessa esitetään lähitulevaisuudessa pahenevaan resurssipulaan ratkaisuksi rikosseuraamusalan nykyisen koulutuksen ohittamista. Hallituksen esityksessä ehdotetaan rinnalle uutta koulutusmallia, eräänlaista halpuutettua ohituskaistaa, jossa Rikosseuraamusalan tutkinto voitaisiin suorittaa verkossa ja työn ohessa. Vaikka tavoite henkilöstömäärän kasvattamisesta tulevaisuudessa on perusteltu, on ehdotettu keino luonteeltaan puhdas koulutusleikkaus. OAJ esittää, että koulutuksen laadun polkemisen sijaan Rikosseuraamusalan koulutuskeskusta kehitetään ja sille osoitetaan resurssit riittävän koulutuspaikkamäärän turvaamiseksi tulevaisuudessa kasvavaan vankimäärään vastaamiseksi.

3 Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen asema

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus antaa rikosseuraamusalan ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta. Rikosseuraamuslaitoksen kehittämisen ja ohjauksen vastuualue vahvistaa vuosittain tutkintoon johtavan koulutuksen aloituspaikkojen määrän koulutuskeskuksen yksikönpäällikön esityksestä.

Valtioneuvoston asetuksen 7 §:n mukaan rikosseuraamusalan tutkinto valmistaa rikosseuraamusalan ohjaus- ja valvontatehtäviin. Tutkinnon tavoitteena on antaa valmiudet rangaistusten tavoitteelliseen, turvalliseen, vaikuttavaan sekä yksilön ihmisarvoa ja -oikeuksia kunnioittavaan täytäntöönpanoon. Valtioneuvoston asetuksen 8 §:ssä säädetään tutkinnon laajuudeksi 90 opintopistettä. Tutkinto koostuu perusopinnoista, ammattiopinnoista, työssäoppimisesta, opinnäytetyöstä ja valinnaisista opinnoista. Keskeisinä osaamistavoitteina ovat laillisuus ja eettisyys, kuntoutus ja ohjaus sekä turvallisuus ja valvonta.

Viimeaikaisissa rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmää koskevissa selvityksissä on todettu järjestelmän kehittämistarpeita. Valvonta- ja ohjaushenkilöstön lisääntyvä tarve, kouluttamattoman henkilöstön kasvanut määrä sekä henkilöstön vaihtuvuus ja eläköityminen edellyttävät koulutettavien määrän lisäämistä. Esitysluonnoksessa (s.16) todetaan vankeinhoidon nykyisen koulutuksen kuitenkin vastaavan hyvin kansainvälisiä suosituksia ja ihmisoikeusvelvoitteita ja siitä johdetaan, että ”tutkintokoulutuksena järjestetyn koulutuksen sisältöön ei tältä kannalta ole nähtävissä tarvetta tehdä olennaisia muutoksia”.

Tästä huolimatta esityksessä päädytään ilmeisesti puhtaasti säästösyistä ehdottamaan Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen keskeisten toimintojen lakkauttamista. Samalla

tutkintokoulutuksen rinnalle perustettaisiin työn ohessa itsenäisesti opiskellen toteutettava työssäoppimisväylä. OAJ:n näkökulmasta kyseessä on koulutusleikkaus, jolla olisi kohtalokkaat seuraukset alan koulutuksen laadulle ja vankiloiden henkilöstön osaamiselle.

Rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän uudistamistarpeita koskevan esiselvityksen (Dnro RISE/3240/2023) mukaan Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen järjestämän opetuksen erityinen vahvuus on laadukas teoriaopetus ja käytännön opetusharjoitteet. Useimmilla opettajilla on työkokemusta vankilasta tai yhdyskuntaseuraamustoimistosta, joten he tuntevat laajasti rikosseuraamusalaa. Esiselvityksen mukaan nykyinen koulutusmalli ei kuitenkaan vastaa tulevaisuuden tarpeisiin, ”vaikka se tuottaa tasalaatuista osaamista, täyttää kansainväliset suositukset ja opetus on laadukasta”. Selvityksen mukaan ”nykyisellä rikosseuraamusalan koulutusmallilla alan tutkintokoulutuksesta ei valmistu riittävästi kelpoisuusvaatimukset täyttävää henkilöstöä vastaamaan Rikosseuraamuslaitoksen tulevaisuuden henkilöstötarpeisiin. Huomioon tulisi ottaa myös se, että vankimäärän on arvioitu edelleen nousevan ja samaan aikaan Rikosseuraamuslaitoksen resurssit pysyvät niukkoina.”

Ratkaisuksi ehdotettu työn ohessa suoritettava verkkokoulutusmalli ei kuitenkaan sovellu rikosseuraamusalan vaativaan ammattiin. Etä- ja itseopiskelupainotteinen malli heikentäisi osaamista, laskisi valintakriteerejä ja tuottaisi vain muodollista pätevyyttä tilanteessa, jossa työ edellyttää vahvaa vuorovaikutusosaamista, eettistä harkintaa ja riittävää lähiopetusta. OAJ:n näkökulmasta laadukkaan ja toimivaksi todetun koulutusmuodon supistaminen puhtaasti ennakoivista säästösyistä ei ole perusteltua. Rinnalle kaavailtu verkkomuotoinen koulutus ja aliresursoitu työn ohessa opiskelu eivät tuottaisi nykyistä koulutusta vastaavaa osaamista mikä johtaisi henkilöstön osaamisen heikkenemiseen.

4 Esityksen vaikutusarviointi on merkittävältä osin puutteellinen

Uudistuksen taloudelliset, pedagogiset ja ihmisoikeusvaikutukset on OAJ:n mielestä arvioitu esityksessä puutteellisesti.

Esimerkiksi esityksen ihmisiin kohdistuvissa vaikutuksissa ohitetaan kokonaan vankilan henkilöstön koulutusleikkausten vaikutukset kohtaamisammatin varsinaiseen kohderyhmään eli vankeihin. Hallituksen esityksen vaikutuksia on arvioitava nimenomaan vankiloiden arjen näkökulmasta. Vankilatyö on jatkuvan turvallisuuden ylläpitämisen lisäksi luonteeltaan myös vaativaa ihmissuhdetyötä, joka edellyttää hyviä vuorovaikutustaitoja, paineensietokykyä ja ristiriitojen ratkaisukykyä.

Esityksessä ehdotettu malli, jossa oppiminen tapahtuu kiireisen ja kuormittavan työn sivussa, ei voi korvata sitä ammatillista perustaa, jonka yhtenäinen ja pedagogisesti johdettu koulutusohjelma tarjoaa. Ehdotettu työssäoppiminen siirtäisi koulutusvastuun vankiloille ilman riittäviä resursseja tai

pedagogista osaamista. Lisäksi se lisäisi määrättynä toimivien työnohjaajien kuormitusta ja heikentäisi sekä perehdytyksen laatua että vankiloiden turvallisuutta. OAJ muistuttaa, että tämä kaikki on samalla sekä ajallinen että laadullinen leikkaus vankien saamaan kohtaamiseen.

Myös esityksen suhde Suomea koskeviin kansainvälisiin velvoitteisiin on jätetty täysin arvioimatta. Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) on tuoreimmassa Suomea koskevassa raportissaan (kohta 37) suositellut painokkaasti henkilöstön ja vankien välisen vuorovaikutuksen lisäämistä sekä siihen tähtäävää asianmukaista koulutusta. Hallituksen esittämä verkko-opiskelupainotteinen malli on ristiriidassa tämän suosituksen kanssa. Esimerkiksi haastavia vuorovaikutustilanteita on mahdotonta oppia etänä, erityisesti tilanteessa, jossa psykoosisairaiden vankien määrä on kymmenkertaistunut ja päihdeongelmat ovat vaikeutuneet.

Niin ikään komitean Suomelle esittämä vaatimus asianmukaisesta koulutuksesta (kohta 57) ei täyty muodollisella etäkoulutuksella, vaan vaatii aitoa lähiopetusta laillisuuden, turvallisuuden ja vankien kuntoutuksen turvaamiseksi. Lisäksi ehdotettu koulutusväyliä kaventaminen tukkimalla toimiva väylä korkeakouluopintoihin Laureaan uhkaa ohjata akateemisesti kyvykkäimmät hakijat muille turvallisuusaloille.

Esitys heikentäisi Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen itsenäistä asemaa lakkauttamalla sitä koskevan lain, johtokunnan ja tutkimusvastuun sekä ohittamalla Kriminologisen kirjaston. Näiden vaikutuksia vankien oikeuksiin, koulutuksen ja tutkimuksen asemaan ja pedagogiseen laatuun, ja sitä kautta vankeinhoitoalan houkuttelevuuteen ei kuitenkaan ole esityksessä huomioitu. OAJ:n arvion mukaan esityksessä ehdotetut muutokset rapauttaisivat koulutuksen pedagogista itsenäisyyttä, opiskelijoiden oikeuksia laadukkaaseen ja yhdenvertaiseen opetukseen sekä vankien ihmisoikeuksia. Lisäksi ne vaarantaisivat Suomen kykyä noudattaa kansainvälisiä, erityisesti kidutuksen vastaisen komitean CPT:n, antamia vankeinhoidon koulutusta ja riittävää vuorovaikutusta koskevia suosituksia.

5 Yhteenveto

OAJ:n mielestä vankiloiden henkilöstöpulaa ei tule ratkaista laskemalla koulutuksen tasoa, vaan päinvastoin vahvistamalla Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen resursseja ja itsenäisyyttä. Alan houkuttelevuuden kannalta on kuitenkin tärkeää puuttua esityksessä kuvattuihin henkilöstön sitoutumisongelmiin, kuten johtamiseen, työhyvinvointiin ja urapolkuihin. Näistä syistä OAJ esittää, että hallituksen esitys muotoillaan koulutusta koskevilta osiltaan uudestaan ja rakennetaan uudistus laadun, tutkitun tiedon sekä kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kunnioittamisen varaan.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen

koulutuspolitiikan johtaja Martta October

juristi

October Martta
OAJ